

turcs, Paris 1632, s. 96 vd.; J. B. Tavernier, *Nouvelle relation de l'intérieur serail du grand seigneur*, Paris 1675, s. 109 vd.; Rycout, s. 36, 57; Naîmâ, *Târih*, I, 94; Râşid, *Târih*, I, 359-360; Çelebizâde Âsım, *Târih*, İstanbul 1282, s. 19; Silâhdar, *Târih*, II, 306; a.mlf., *Nusretname*, I, 171, 281, 294, 299, 300; Subhî, *Târih*, vr. 484; W. Eton, *A Survey of the Turkish Empire*, London 1799, s. 39 vd., 50 vd.; T. Thornton, *The Present State of Turkey*, London 1809, II, 3-4, 46; Hızır İlyas, *Târih-i Enderun*, İstanbul 1276; Mütercim Âsım, *Târih*, İstanbul 1203, II, 356; Atâ Bey, *Târih*, I, 198, 199, 254-256; Cevdet, *Târih*, VI, 272-273; Mustafa Kesbî, *İbretnâme-yi Devlet*, Millet Ktp., Ali Emîri, *Târih*, nr. 484, vr. 61^b-62^a; Mehmed Süreyyâ, *Nuhbetü'l-vekâyi'*, İstanbul 1298, I, 48-49, 63-72; *Düstur*, Birinci tertip, İstanbul 1298, II, 70 vd.; M. Belin, *Essais sur l'histoire économique de la Turquie*, Paris 1864; Mustafa Nûri Paşa, *Netâyicü'l-uvkûât* (nşr. Mehmed Galib Bey), İstanbul 1329, IV, 114-115, 118; H. Granville, *Observations sur l'état actuel de l'empire ottoman* (ed. A. S. Ehrenkreutz), Ann Arbor 1965, s. 34; A. du Velay, *Essai sur l'histoire financière de la Turquie depuis le règne du Sultan Mahmud II. jusqu'à nos jours*, Paris 1903; Barkan, *Kanunlar*, s. 142, 209, 359-361, 363, 370, 399; a.mlf., "H. 933-934 (M. 1527-1528) Mali Yılına Ait Bütçe Örneği", *İFM*, XV (1956), s. 309, 322, 324-326; a.mlf., "H. 954-955 (M. 1547-1548) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi", *İFM*, XIX/1-4 (1960), s. 235, 275-276, 330; a.mlf., "İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defteri", *TTK Belgeler*, IX/13 (1979), s. 307-308, 333, 344, 351-352; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 316; a.mlf., *Merkez-Bahriye*, s. 362, 369-370; a.mlf., *Medhal*, s. 124; Enver Ziya Karal, *III. Selim'in Hattı Hümayunları*, Ankara 1946, s. 89, 92-93; H. Gibb - H. Bowen, *Islamic Society and the West*, London 1950, I/1, s. 78, 128, 136, 149; I/2, s. 9-10; Halis Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat 1951, s. 16; L. Fekete, *Die Sıyaaqat-schrift in der türkischen Finanzverwaltung*, Budapest 1955, I, 98-101; S. J. Shaw, *The Budget of Ottoman Egypt: 1005-1006/1596-1597*, The Hague 1968, s. 13-14; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Tarihine Ait Belgeler*, *Telhisler: 1597-1607*, İstanbul 1970, s. 33-34, 39-41, 43, 52, 109; a.mlf., "KHzazine", *El²* (İng.), IV, 1183-1186; Halil Sahillioğlu, "Sıvış Year Crises in the Ottoman Empire", *Studies in the Economic History of the Middle East* (ed. M. A. Cook), London 1970, s. 242 vd.; a.mlf., "Osmanlı İdaresinde Kıbrısın İlk Yılı Bütçesi", *TTK Belgeler*, IV (1969), s. 2-4; Ahmet Tabakoğlu, *Gerileme Dönemine Girenken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985, s. 35-39; Yavuz Cezar, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişme Dönemi*, İstanbul 1986, s. 151-301; Seyyid Muhammed es-Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, İstanbul 1990, bk. İndeks; Ahmet Refik [Altınay], "Fâtih Devrine Ait Vesikalar", *TOEM*, IX/49 (1337), s. 5; Feridun M. Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 243-244, 267-268.

CENGİZ ORHONLU

HAZİNE-i EVRÂK

(bk. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ).

HAZİNE-i EVRÂK

(خزينة أوراق)

1881-1886 yılları arasında
çeşitli aralıklarla
İstanbul'da yayımlanan
önemli bir dergi.

Türk basın hayatında dergiciliğin henüz çok yeni olduğu bir sırada yayımlanmaya başlayarak baskı ve tertibindeki farklılık yanında muhtevası ile de yenilik getirmiş olması bakımından edebiyat ve basın tarihimizde seçkin yeri olan bir dergidir. Abdülhak Şinasi Hisar ve Selim Nüzhet Gerçek'in babaları olan Mahmud Celâleddin Bey ile Sâmipaşazâde Abdülbâki Bey tarafından kurulmuştur. Adını burada Bâki kısaltmasıyla yazan Abdülbâki Bey 31. sayıdan sonra çekildiğinden dergiyi bütün yayım hayatı boyunca Mahmud Celâleddin tek başına devam ettirmiştir.

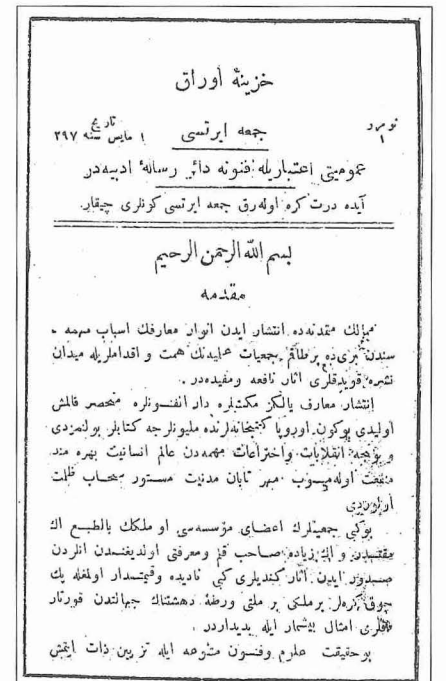
Haftalık olarak cumartesi günleri yayımlanan *Hazine-i Evrâk*'ın, gördüğü ilgi ve teşvike rağmen çıkışından bir müddet sonra yayımında yavaş yavaş gecikmeler başlamış, daha sonraları ise araya yıllık duraklamalara varan kesintiler girmiştir. Bundan dolayı derginin zaman bakımından farklı devreleri vardır. Kuruluş tarihini 1 Mayıs 1297 (13 Mayıs 1881) olarak belirten kayıt dışında ilk kırk sekiz nüshasının hiçbirinde çıkış zamanını gösteren herhangi bir not ve işaret bulunmadığı için araya giren fâsılaların farkına varılmamış, çok uzun süren bir gecikmeden sonra gelen yirmi sayılık yeni yayım devresinde zaman bakımından ortaya çıkan düzensizliklere de dikkat edilmediğinden yayım zamanı ve süresi günümüze kadar daima hem yanlış hem eksik gösterilmiştir.

Başından beri kendisiyle ilgilenmiş olan devrin basınındaki haber ve çeşitli kayıtlara göre *Hazine-i Evrâk*'ın yayım hayatının gerçek kronolojisi şu şekilde ortaya çıkmaktadır: Kuruluşu için gösterilen ve aynı zamanda çıkış tarihi olarak kabul edilen 1 Mayıs 1297'den sekiz gün önce derginin çıkacağı kamuoyuna duyurulmuştu (*Tercümân-ı Hakikat*, nr. 859, 6 Cemâziyelâhir 1298 [5 Mayıs 1881]). Ertesi günü de bu yazıya teşekkürle birlikte dergi hakkında ayrıca bilgi vermek üzere iki kurucusu tarafından "*Hazine-i Evrâk*'ın Müessisleri" imzasıyla bir beyanname neşredilmiştir (*Tercümân-ı Hakikat*, nr. 860, 7 Cemâziyelâhir 1298 [6 Mayıs 1881]).

Dergide Sâmipaşazâde Abdülbâki Bey'in ayrılışı ile gecikmeler kendini hissettirmeye başlar. Mahmud Celâleddin'in dergiyi tek başına hazırlamakta karşılaştığı güçlükler, araya giren malî sıkıntılar, kendisinin Midilli'ye gitmesi gibi sebeplerle birçok sayı geciken mecmuanın neticede 1882 Mayıs sonuna çıkması gereken 48. sayı bu yılın ancak aralık ayı başında yayımlanabilir. Bu nüshadaki vaad ve temennilere rağmen araya iki aya yakın bir süre daha girdikten sonra 15 Kânunîsânî 1298'den (27 Ocak 1883) itibaren derginin bu defa yeni bir yayım devresi başlar. Her defasında olduğu gibi bu defaki çıkışı da yine takdir ve tebriklerle karşılanır (*Envâr-ı Zekâ*, nr. 6 [Şubat 1883], s. 190).

Şekli ve kadrosu değişmeden 1'den başlamak üzere yeni bir sayı numarası alan *Hazine-i Evrâk*'ın yayımı, ilk çıktığı sıralardaki intizamını kazanmış görünürken 30 Nisan 1299 (12 Mayıs 1883) tarihli 15. sayısının arkasından herhangi bir bilgi ve haber verilmeden tamamen durur. Ancak iki yıl yedi ay sonra 18 Cemâziyelevvel 1303'te (22 Şubat 1886) yeniden çıkmaya başlar. Yeni tertip devresinde çıkış tarihleri rûmî olarak gösterilmekte iken bu sayıdan itibaren kamerî tarihin kullanıldığı görülmektedir. Bundan böyle

Hazine-i Evrâk'ın ilk sayısının kapağı

her yeni sayısının münderecatı ile birlikte devrin basınında duyurulduğu görülür. 17. sayının yayımlanmasını övgülerle haber veren satırlar (*Tarîk*, nr. 698, 29 Cemâziyelevvel 1303 [3 Mart 1886]), derginin ne derece takdirle karşılandığı hakkında bir fikir vermeye yeter. Daha sonraki sayılar on beş günlük ara ile çıkmaya başlamış, 25 Cemâziyelâhir 1303 (31 Mart 1886) tarihli 19. sayının ardından bu defa gününün kaçıncı gün olduğu belirtilmeksizin sadece "Cemâziyelâhir sene 1303" diye bir tarih konulmuş olan 20. sayı gerçekte bir aylık gecikme ile ancak mayıs başında çıkabilmiştir. Bu sayı ikinci devre *Hazîne-i Evrâk*'ının son sayısı olmuştur. Yeniden aksamarın baş gösterdiği derginin yayımının kesilmesine, o sayıda Nâmîk Kemal'in "Cevher-i Giran - kıymet" adlı yazısında baş ve son harfleriyle rumuzlu bir şekilde iki defa "hürriyet" kelimesine yer verilmesi, ayrıca Mahmud Celâleddin'in kaleme aldığı özlü sözler arasında, birbirine zıt iki kuvvet teşbihıyla esaretin karşıtı olarak "hürriyet" sözünün açıkça yazılmasının sebep teşkil etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Hazîne-i Evrâk'ı devrinin başka dergilerinden farklı kılan hususların başında onun baskı özelliği gelir. Küçük boyutlardaki şekliyle Fransız basınında "tablettes" diye vasıflandırılan periyodikleri örnek alan dergi, eski yazı hurufat sisteminin en küçüğüne yakın punto ile dizilmek suretiyle on altı sayfalık hacminin içine sayfaca daha hacimli, fakat puntosu daha büyük dergilerden çok daha fazla yazıyı sığdırabilmiştir. *Hazîne-i Evrâk*, dizgi ve baskı imkânlarının sınırlı bulunmasına, her sayıya yazı yetiştirmenin kolay olmayacağına bakmayarak haftalık çıkmakla sonraki haftalık edebî dergilerin ortaya çıkışına da öncülük etmiştir.

Derginin, muhteva ve programı bakımından ilk sayısının önsözünde belirtildiği üzere kapanmış bulunan *Mecmûa-i Fünûn*'un devamı olma gayesini güttüğü gibi yazar kadrosu içinde de vaktiyle onu idare etmiş bulunan Münif Paşa'nın önemli bir yere sahip olduğu görülür. Münif Paşa'nın yazıları daha ilk sayıdan itibaren dergide ön planda yer alır. Esasen *Hazîne-i Evrâk* daha çıkmadan önce mecmuaya dair neşredilen beyannâmede, *Mecmûa-i Fünûn*'un yazı heyetinden bazı şahsiyetlerin yazılarının dergide yer alacağı ve vaktiyle orada yayımlanmasına başlanıp da yarıda kalmış önemli yazıların o yazarların kalemiyle tamamlanacağı haber verilmektedir (*Hazîne-i Ev-*

râk'ın Müessisleri, "Tercümân-ı Hakikat'e Arz-ı Hakikat ve Şükran", *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 860, 7 Cemâziyelâhir 1298 [6 Mayıs 1881]).

Görülebildiği kadar Münif Paşa'nın himayesinde ve *Mecmûa-i Fünûn*'un izinde çıkan *Hazîne-i Evrâk*'ta da orada olduğu gibi ansiklopedik mahiyette konular önemli bir yer tutar. Bununla beraber her sayısında edebî yazılara, özellikle şiire yer vermesi dergiyi bu bakımdan *Mecmûa-i Fünûn*'dan farklı kılmıştır. Edebî yazıların devamlılığı ve önemli bir yer tutması ona, ansiklopedik-didaktik yönünün yanı sıra bir edebiyat dergisi hüviyetini de kazandırmıştır.

Hazîne-i Evrâk, yazarlar bakımından seçici bir tutum benimseyerek her heveskâra sayfalarını açmamış bir dergi görünümündedir. Yazar kadrosunda yaşlı nesilden mevki sahibi bürokrat şahsiyetler hissedilir bir şekildedir. Münif Paşa'nın yanı sıra Abdurrahman Sâmî Paşa, Sırrı Paşa, Diyarbakırlı Said Paşa bunların başta gelenlerindedir. Mensup olduğu çevre dolayısıyla Sâmîpaşazâde Abdülbâki'nin bu devlet büyüklerinden kolayca yazı sağlanmasında rolü olduğu söylenebilir. Öte yandan daha genç nesle mensup, devrin en gözde şöhretleri sıfatı ile Nâmîk Kemal, Recâizâde Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hâmid, devamlı çıkan yazıları ile yayın hayatı boyunca dergide ön planda yer tutarlar. Nâmîk Kemal'in edebî hayatının son mahsulleri olan küçük hacimli şiirleri yanında önceleri yazılıp o zamana kadar basılmamış makale ve hatta mektupları da burada yayımlanır. Recâizâde Ekrem'in çeşitli şiirleri, özellikle La Fontaine'den yaptığı manzum tercümelemleri burada çıkarken henüz basılmamış olan *Ta'lim-i Edebiyyât*'ının bazı bölümleri de önce burada neşredilir. Bunun gibi dergi, Abdülhak Hâmid'in Paris dönüşü Rize, Poti ve Golos devresi şiirlerinin çıktığı bir yayın organı olarak da mühim bir hizmet yerine getirmiştir. *Hazîne-i Evrâk*'ın bu hususta oynadığı rol, Abdülhak Hâmid'in bu yerlerden yazdığı mektuplardan çok iyi anlaşılmalıdır. Onun buradaki şiirleri "Hazine-i Evrâk devresi şiirleri" gibi bir tasnif içine bile alınmıştır. Başlangıçta Sâmîpaşazâde Sezâi'nin yazıları da burada görülmekle birlikte zamanla bunlar seyrekleşir ve arkası kesilir. Öte yandan *Hazîne-i Evrâk*, talebelik yıllarının mahsulü olan, hepsi ansiklopedik mahiyette yazılarıyla Hâlid Ziya ve ayrıca Nâbizâde Nâzım gibi yeni kalemlerin ilk tecrübelerine de say-

falarını açmıştır. Bu yenilerin arasına bir müddet sonra Menemenlizâde Mehmed Tâhir ile Manastırlı Mehmed Rifat Bey de katılır.

Şinâsi'nin vaktiyle neşredilmiş bazı şiirlerini yeniden basan, Mahmud Celâleddin'in "âsâr-ı edebiyeleriyle mecmuayı ihyâ ettiklerini" söylediği yeni edebiyatın kurucuları olarak Nâmîk Kemal, Recâizâde Ekrem ve Abdülhak Hâmid'in yazılarına başından beri sayfalarını açık tutan *Hazîne-i Evrâk*, öte yandan eski yoldaki şairlere de yer vermekten geri kalmamıştır. Bunların başında dergide daima imzası görülen Sırrı Paşa gelir. Onun yanı sıra Diyarbakırlı Said Paşa, Yûsuf Kâmil Paşa, Abdurrahman Sâmî Paşa ve Muallim Feyzî'nin de isimleri göze çarpar. Hatta Muallim Nâci'nin bile eski tarz bir şiiri yayımlanmıştır. Ayrıca dönemin şairlerinin çeşitli nazîreleri de mecmuada yer bulur. Bu bakımdan *Hazîne-i Evrâk*'ın, eskiye karşı yeninin mücadelesini veren bir yayın organı olarak görülmesi isabetli olmaz. Burada dergi için daha ziyade seçmeci (eklektik) bir tutum söz konusudur. Bu vadide Recâizâde Mahmud Ekrem'in "Hasb-i Hâl" adlı, meşhur "Bülbül" gazeline yazılan nazîreler silsilesi dergide başlı başına bir yer tutar. Eski ve yeni zevkte birçok şairi bir noktada buluşturan, Abdülhak Hâmid ve kız kardeşi Abdülhak Mihrünnisâ Hanım ile Münif Paşa'nın da katıldığı bu silsile o derece ilgi çeker ki ayrıca kendisi de bir nazîre yazan Mahmud Celâleddin, uzun bir tahlil yazısı ile bunları ele alıp bir değerlendirmesini yapma ihtiyacını duyar ("Her 'Hasb-i Hâl' İçin Bir Mülâhaza", *Hazîne-i Evrâk*, nr. 28, s. 436-445). Dergide nazîreler bu yazıdan sonra da devam etmiştir.

Hazîne-i Evrâk'ın edebiyatımız bakımından en önemli hizmetlerinden biri, yeni yetişmekte olan kadın şairlere özel bir ilgi göstererek sayfalarını onların şiir ve yazılarına açmasıdır. Kadın şairlerin ilk şiirlerine ayrı bir yer verip kendilerini devamlı takdir ve teşvik etmekle onların çekingenliği yenip yayın organlarında eserlerinin rahatlıkla ortaya çıkmasında öncü bir rol oynamıştır. Leylâ (Saz) Hanım ile Abdülhak Mihrünnisâ Hanım'dan başlayarak Yanyalı Makbûle ve B. Affe gibi genç imzalar sayfalarında devamlı yer almıştır. Dergi, bazı nüshalarında onların şiir ve yazılarına Nâmîk Kemal, Recâizâde Ekrem ve Abdülhak Hâmid'inkilerden önce yer vererek kendilerini yüceltici bir tutum göstermektedir. Mahmud Celâleddin, B. Affe Hanım'ın, sonu millî mâzimi-

ze doğru gelişen şairane tabiat duygularını dile getirdiği "Küçükü" adlı, birkaç sayı sürecek edebî nesir yazısı dolayısıyla kaleme alıp onun başına ilâve ettiği mütalaalarında derginin kadın edebiyatçılara verdiği değeri açıkça ortaya koyar ("Bizim İfademizdir", *Hazîne-i Evrâk*, yeni tertib, nr. 16, 18 Cemâziyelevvel 1303, s. 243-247). Onun kadın yazarları teşvik ve yetiştirme teşebbüsleri aynı yıllarda diğer yayınlarında da görülür. Mahmud Celâleddin, ilk Osmanlı kadın dergilerinden biri olan *İnsâniyet*'i çıkardığı gibi (1883) *Mürüvvet* gazetesinin hanımlara mahsus nüshasının da (1887) yazı heyeti başkanıdır.

Batı edebiyatından geniş ölçüde yer verdiği tercümelemlerle yeni bir edebiyat ve nesir zevkini geliştirmeye çalışan dergi bu konuda *Mecmûa-i Fünûn*'un tuttuğu yolu takip eder. Vaktiyle Münif Paşa'nın orada başladığı tercümelerinin devamını verdiği gibi bunlara onun kaleminde yenilerini de katar. Tercümelerin çoğu Münif Paşa'nın yanı sıra Recâizâde Ekrem ve Mahmud Celâleddin'e aittir. Bunlar arasında J. J. Rousseau'nun *Nouvelle Héloïse* romanından "Julie'ye Mektuplar"ı, La Fontaine'in masalları, Fontenelle, Florian, Chateaubriand, Lamartine, Victor Hugo, ayrıca Shakespeare'den *Hamlet*'in bazı parçaları dikkati çekmektedir. La Rochefoucauld'nun özlü sözlerinden başka Mahmud Celâleddin'in kalemiyle başka özlü sözler de Türkçe'ye nakledilir. Dergide, Batılı yazarlardan örnek olmak üzere sık sık verilen mektup tercümeleriyle de sade ifadeli mektup tarzını tanıtmaya ve benimsetmeye yönünde bir gayret görülür.

Bütün bunlara karşılık dergide Doğu edebiyatından yapılmış tercümelemler pek sınırlı kalır. Bunlar, Münif Paşa'nın Harîrî'nin *eI-Makâmât*'inin birinci makâmesiyle Manastırlı Mehmed Rifat'ın Feyzî-i Hindî'den Türkçeleştirdiği bir na't ve Muallim Feyzî'nin *Âteşkede*'den çevirdiği bir manzumeden ibarettir.

Hemen her sayısına koyduğu ansiklopedik bahisleri daha çok pozitif ilimler sahasından seçmeye dikkat eden mecmua, devrin bu zihniyeti temsil eden meşhur siması Hoca Tahsin'in metafizik meseleleri ele alan bir manzumesiyle buradaki konunun devamı mahiyetinde olan uzunca bir makalesini yayımladıktan başka ölümünden bir gün önce Mahmud Celâleddin'in kendisiyle yaptığı bir mülakatı sayfalarına aynen nakleder (*Hazîne-i Evrâk*, nr. 22, s. 343-347). Hoca Tahsin'in ha-

yatını ve görüşlerini çeşitli noktalardan aydınlatmasının yanında bu yazı, edebiyatımızda ilk röportaj örneğini teşkil etmesi bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

O devirde hayatları hakkında yeterli çalışmalar bulunmayan Timur'un ve Tepeledenli Ali Paşa'nın birer yazı dizisi halinde biyografilerini veren *Hazîne-i Evrâk*'ın bir hizmeti de tarihî mahiyette bazı vesikalar yayımlamasıdır. Evkaf Nâzırı Subhi Paşa'nın maliyenin ıslahı için 1281'de (1865) kaleme aldığı uzun lâyiha (nr. 15-19), Abdurrahman Sâmî Paşa'nın özel şekilde vazifelenirilerle gittiği Girit'te Rum isyancılarla 1274'te (1858) yaptığı toplantının mazbatası (yeni seri, nr. 7, 26 Şubat 1298, s. 97-102), Sadrazam Âli Paşa'nın Reşid Paşa'ya hitaben kaleme aldığı 14 Receb 1273 (10 Mart 1857) tarihli mektubu (eski seri, nr. 37, s. 577-578), Ziyâ Paşa'nın bir memuriyetiyle ilgili olarak yaptığı müracaatın cevapsız kalışı hakkındaki arz tezkiresi (nr. 38, s. 594-595) bunlardan bazılarıdır.

Hazîne-i Evrâk'ın, Kırım Savaşı'na dair Harputlu Sâlih Hayri'nin memleketimizde tafsilâtli surette yazılmış ilk tarih denemesi olan manzum eserini yayımlama gayretini de ayrıca kaydetmek gerekir. Yazarının ismi verilmeden eser "Kırım Târîhi" adı altında tefrika şeklinde dergide neşredilmeye başlanmıştı (yeni seri, nr. 1, 15 Kânunisânî 1298-nr. 15, 30 Nisan 1299). Ancak dergi, bu sayıdan sonra iki buçuk yılı aşkın bir süre kapalı kalarak yeniden çıkmaya başladığında eserin devamı yayımlanmaz. *Hazîne-i Evrâk*'ın bu teşebbüsü de basında yine takdirle karşılanır (*Vakit*, nr. 2640, 28 Şubat 1298 [10 Mart 1883]). Eserin bütününü yayımlanması ise derginin bu teşebbüsünden ancak bir asır geçtikten sonra gerçekleşebilmiştir (*Kırım Zafernâmesi-Hayrâbâd*, haz. Necat Birinci, Ankara 1988).

İlk yazılarının yayımlandığı *Hazîne-i Evrâk* hakkında Hâlid Ziya Uşaklıgil'in söylediği, onun devrinin diğer dergileri arasındaki yerini ve değerini belirtmektedir: "Bütün Kemal'i, Hâmid'i münteşir eserleriyle o zaman tanıdım. Bilhassa bütün resâil-i mevküteyi getirttim. Bunların arasında Şemseddin Sâmî Bey'in *Haf-ta'sı* ile Sâmîpaşazâde Bâki ve Abdülhak Şinâsi'nin babası Mahmud Celâleddin beylerin neşrettikleri *Hazîne-i Evrâk* vardı. Bu iki risâle-i mevküte o tarihlerde nâşirleri için cidden mubâhatı mücib olacak derecede mükemmel addolunabilir. *Hafta* daha ziyade ciddî ve ilmî, *Ha-*

zîne-i Evrâk daha ziyade edebî idi. Bu sonuncusu bilhassa Hâmid'in müteferrik manzumelerini neşre tavassut ederek büyük bir kıymet alırdı" (*Kırk Yıl*, I, 137).

BİBLİYOGRAFYA :

Halid Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, İstanbul 1936, I, 137, 142; III, 70; Mustafa Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul 1954, s. 118; Hasan Duman, *Katalog*, s. 150; *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu* (haz. Millî Kütüphâne), Ankara 1987, I, 98; Fethi Tevetoğlu, "Hazîne-i Evrak", *TA*, 1971, XIX, 137; Ziya Bakırcıoğlu, "Hazîne-i Evrak", *TDEA*, 1981, IV, 192-193 (Derginin çıkış yılı ve süresi hakkında bu son dört yazıda verilen bilgiler çok yanlış olup tamamıyla düzeltilmeye muhtaçtırlar).

ÖMER FARUK AKÜN

HAZİNE-İ FÜNÜN

(خزينة فنون)

1893-1896 yılları arasında
İstanbul'da yayımlanan
edebiyat ve fikir dergisi.

İlk defa 3 Haziran 1301'de (15 Haziran 1885), G. Cerrahyan tarafından küçük boyutlarda tamamen fennî yazılara hasredilmiş olarak sadece tek sayı çıkan *Hazîne-i Fünûn*, daha sonra haftalık bir dergi halinde 3 Temmuz 1309 (15 Temmuz 1893) tarihinden itibaren üç yıl süreyle yayımlanmıştır. İlk üç cildine kadar kapaksız ve genellikle sekiz sayfa, zaman zaman on iki ve on altı sayfa olarak çift veya üç sütun üzerine dizilmek suretiyle yayımlanan dergi, her yıl 1. sayıdan başlayıp 52. sayıda tamamlanan ciltlerle IV. cildin 20. sayısında yayınına son vermiştir (22 Ağustos 1312/3 Eylül 1896). Böylece *Hazîne-i Fünûn* toplam 176 sayıda 1500 küsur sayfadan oluşan bir koleksiyon teşkil etmiştir. Dergi, ilk iki yıl sekiz sayfalık formalarla roman ilâveleri de vermiştir.

Hazîne-i Fünûn'un imtiyaz sahibi, edebî ve mizahî birkaç dergi daha çıkaran ve Asır Kütüphanesi'ni kuran ünlü yayımcılardan Kayserili Kırkor Faik Efendi'dir. Kitap ilân ve haberleri dışında reklâmı olmayan derginin Osmanlı Devleti'nin uzak bölgelerine kadar aboneleri bulunduğu ve bir ara tirajının 6000'e ulaştığı kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır (bk. IV, nr. 1, s. 1).

II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) diğer dergileri gibi *Hazîne-i Fünûn* da siyasetin, hatta toplum meselelerinin dışında, başlık altındaki ifadesiyle "fennî ve edebî" bir dergidir. Bütün yayın süresince dergide, yedis Osmanlı yazar ve yayımcı